© 2026 Arabian International Conference on Science,Technology and Innovation. All rights reserved.

MIGRATSIYALARNING USTURUSHONA TARIXIDA TUTGAN O‘RNI

Eshmamatova Nozima
https://doi.org/10.5281/zenodo.23213902

Annotatsiya. Mazkur maqolada qadimgi va ilk tarixiy davrlarda migratsion jarayonlarning Usturushona hududining siyosiy, xo‘jalik, madaniy va demografik taraqqiyotidagi o‘rni tahlil qilinadi. Usturushonaning Markaziy Osiyoning turli tarixiy-madaniy hududlari o‘rtasida joylashgani uning aholi harakati va madaniy almashinuv jarayonlarida faol ishtirok etishiga sharoit yaratgan. Tadqiqotda migratsiyaning hudud aholisining xo‘jalik faoliyatiga, yangi yashash maskanlarining shakllanishiga, moddiy madaniyatning rivojlanishiga hamda turli madaniy an’analarning o‘zaro uyg‘unlashuviga ta’siri yoritiladi.

Kalit so‘zlar: Usturushona, migratsiya, aholi harakati, qadimgi tarix, arxeologiya, chorvachilik, dehqonchilik, madaniy almashinuv, moddiy madaniyat, tarixiy-madaniy hudud.

Usturushona Markaziy Osiyoning tarixiy taraqqiyotida o‘ziga xos geografik va madaniy mavqega ega bo‘lgan hududlardan biridir. Uning Sog‘d, Farg‘ona va Choch bilan tutash makonda joylashgani hududni qadimdan turli xo‘jalik shakllariga ega jamoalar o‘rtasidagi munosabatlar rivojlangan hududga aylantirgan. Tadqiqotchilar Usturushonaning tarixiy makon sifatidagi ahamiyatini uning tog‘, tog‘oldi va tekislik hududlarini birlashtiruvchi geografik xususiyati bilan ham bog‘laydilar. Bunday tabiiy sharoit aholi harakatining turli shakllari uchun imkon yaratgan va hududning tarixiy rivojlanishida migratsion jarayonlarning muayyan rol o‘ynashiga sabab bo‘lgan.

Migratsiya va Usturushonaning demografik taraqqiyoti. Migratsiyaning Usturushona tarixidagi eng muhim natijalaridan biri hududning aholi tarkibi va joylashuv tizimiga ta’sir ko‘rsatganligidir. Tog‘li, tog‘oldi va tekislik zonalarining mavjudligi turli xo‘jalik faoliyatiga ega guruhlarning bir hudud doirasida yashashiga imkon bergan. Natijada Usturushonada aholi zichligi, joylashuv shakllari va xo‘jalik makonlarining rivojlanishi bir xil yo‘nalishda emas, balki tabiiy muhitga mos ravishda shakllangan.

Arxeologik tadqiqotlar qadimgi Usturushonada o‘troq dehqonchilik madaniyatining shakllanishi va rivojlanishini ko‘rsatadi. Markaziy Usturushonada miloddan avvalgi VII–VI asrlarga kelib o‘troq dehqonchilik madaniyati shakllangan, keyingi davrlarda esa bu jarayon yanada rivojlangan. Tadqiqotlarda mahalliy dehqonchilik an’analarining Farg‘ona va Sog‘d hududlaridagi xo‘jalik tajribalari bilan aloqalari ham qayd etiladi.

Migratsiyaning xo‘jalik taraqqiyotiga ta’siri. Usturushona tarixida migratsiya turli xo‘jalik tizimlarining o‘zaro aloqasini kuchaytirgan omillardan biri bo‘lgan. Hududning tabiiy sharoiti dehqonchilik va chorvachilikning parallel rivojlanishiga imkon bergan. Chorvador jamoalarning harakatlanishi tog‘ va tog‘oldi yaylovlaridan foydalanish tizimini kengaytirgan bo‘lsa, o‘troq aholi tomonidan yerlarning o‘zlashtirilishi doimiy yashash maskanlarining shakllanishiga zamin yaratgan.

Bunday xo‘jalik aloqalari natijasida ikki xil iqtisodiy model o‘rtasida mahsulot va tajriba almashinuvi yuzaga kelgan. Chorvadorlar chorva mahsulotlari bilan ta’minlagan bo‘lsa, o‘troq jamoalar don, hunarmandchilik mahsulotlari va boshqa zarur buyumlar bilan almashinuvda ishtirok etgan. Shu sababli migratsiya jarayonlarini faqat demografik hodisa sifatida emas, balki iqtisodiy integratsiyani kuchaytiruvchi mexanizm sifatida ham baholash mumkin.

Migratsiya va madaniy o‘zaro ta’sir. Migratsiyaning Usturushona tarixidagi yana bir muhim vazifasi turli madaniy an’analarning o‘zaro ta’sirini kuchaytirganidadir. Aholining bir hududdan ikkinchisiga ko‘chishi bilan birga xo‘jalik tajribasi, hunarmandchilik usullari, dafn marosimlari, sopol buyumlar shakllari va boshqa moddiy madaniyat elementlari ham tarqalgan. Shu bois Usturushonadagi

© 2026 Arabian International Conference on Science,Technology and Innovation. All rights reserved.

arxeologik materiallarning xilma-xilligi hududning turli jamoalar bilan uzoq muddatli aloqada bo‘lganini ko‘rsatadigan muhim belgilar qatoriga kiradi.

Ayniqsa chorvador guruhlarning harakati Usturushonaning tog‘li hududlarida moddiy madaniyatning shakllanishiga ta’sir ko‘rsatgan. Zamonaviy tadqiqotlarda qadimgi Usturushonaning Molguzar, Zominsuv va Baxmal hududlarida chorvador jamoalar madaniyatining tarqalishi masalasi alohida o‘rganilgan. Ushbu tadqiqotlar migratsiya natijasida yuzaga kelgan madaniy o‘zgarishlarni arxeologik materiallar orqali aniqlash imkoniyatini ko‘rsatadi.

Migratsiyaning Usturushonaning mintaqalararo aloqalaridagi roli. Usturushonaning tarixiy rivojlanishida migratsiya hududlararo aloqalarni shakllantiruvchi omil sifatida ham muhim ahamiyat kasb etgan. Usturushona Sog‘d, Farg‘ona va Choch kabi tarixiy-madaniy hududlarga yaqin joylashgani sababli bu hududlar o‘rtasidagi aholi, xo‘jalik va madaniy aloqalar uchun tabiiy vositachi makon vazifasini bajargan. Ustrushona haqidagi tadqiqotlarda uning geografik jihatdan Sog‘d va Baqtriya, Choch va Farg‘ona oralig‘ida joylashgani, keyingi davrlarda esa ushbu hududlar o‘rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy va etnomadaniy tranzitda muhim rol o‘ynagani qayd etiladi.

Usturushona tarixidagi migratsion jarayonlarning ahamiyatini baholashda ularni qisqa muddatli demografik o‘zgarish sifatida emas, balki uzoq davom etgan tarixiy jarayon sifatida ko‘rish maqsadga muvofiqdir. Migratsiya hudud aholisining soni va tarkibiga ta’sir ko‘rsatish bilan bir qatorda, yangi xo‘jalik imkoniyatlarining o‘zlashtirilishi, aholi punktlarining kengayishi va turli ijtimoiy guruhlarning o‘zaro aloqalarini kuchaytirgan. Shu jihatdan migratsiya Usturushonaning tarixiy rivojlanish mexanizmlaridan biri sifatida namoyon bo‘ladi.

XULOSA. Migratsiyalar Usturushona tarixining shakllanishi va keyingi taraqqiyotida ko‘p qirrali tarixiy hodisa sifatida namoyon bo‘ladi. Ularning ahamiyati, avvalo, hududning demografik rivojlanishi, yangi xo‘jalik makonlarining o‘zlashtirilishi va aholi joylashuvining kengayishida ko‘zga tashlanadi. Migratsion jarayonlar orqali chorvachilik va dehqonchilik bilan shug‘ullanuvchi jamoalar o‘rtasidagi iqtisodiy munosabatlar kuchaygan hamda turli xo‘jalik tajribalarining o‘zaro almashinuvi uchun sharoit yuzaga kelgan. Migratsiyaning Usturushona tarixidagi eng muhim natijalaridan biri madaniy almashinuvning jadallashuvi bo‘lgan. Turli guruhlarning hududga kelishi yoki hudud orqali harakatlanishi natijasida moddiy madaniyat, hunarmandchilik, dafn an’analari va xo‘jalik tajribalarida yangi elementlar paydo bo‘lgan. Shu sababli Usturushona tarixini migratsion jarayonlardan ajratib o‘rganish uning tarixiy taraqqiyotining muhim jihatlarini e’tibordan chetda qoldirishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Халилова, Л. (2024). Проблемы обучения диалога на занятиях иностранного языка. O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti konferensiyalari, 737-739.
2. Sodiqov, H., Jumasheva, G., Muradov, U., Baxriddinova, D., Axmedova, Z., Kuchkarova, M., ... & Merganov, A. (2025). Developing global aquatic education programs through multilingual curricula to enhance international collaboration for marine conservation. International Journal of Aquatic Research and Environmental Studies, 781-792.
3. Kuchkarova, M., & Ro‘ziyeva, S. (2026). Artificial intelligence: Threat or opportunity? A balanced analysis of its societal impact. Asian journal of scientific research and innovations, 1(2), 605-608.
4. Sultonova, U. I. (2025). MADANIYATLAR CHORRAHALARI: TARIX GLOBAL MULOQOTNI QANDAY SHAKLLANTIRGAN. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 5(25), 33-37.
5. Султанова, У. И. О ТЕХНОЛОГИЯХ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АУТЕНТИЧНЫХ ТЕКСТОВ ЛИНГВОСТРАНОВЕДЧЕСКОГО ХАРАКТЕРА В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ АУДИРОВАНИЮ. КОНСТИТУЦИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: НАУКА, ОБРАЗОВАНИЕ И ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЁЖИ, 127.

© 2026 Arabian International Conference on Science,Technology and Innovation. All rights reserved.

6. Topildiyev, S. R. Hasanov RR Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning innovatsion modellari. O'quv qo'llanma.
7. Топилдиев Соҳибжон Раҳимжонович (2024). ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ВА ЭЛЕКТРОН ХУКУМАТНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎЛЛАРИ. Raqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика), (6), 512-524.
8. Xalova Maftuna Abdusalamovna (2024). ERTAK JANRIDA AYOL IJODKORLIGI. Innovation: The journal of Social Sciences and Researches, 2 (1), 80-82.
9. Hotamovna, U. G., & Abdusalamovna, H. M. (2022). Poetic Interpretation Of Gender Theory In Literary Criticism. Journal of Positive School Psychology, 6(9).
10. Yangiboyev, E. C., Mamarakhimov, O. M., Rustamova, R. P., Makhmudova, M. M., & Abdurashidov, Z. A. (2024, May). The use of contemporary software in determining the population density of species of the Colubridae and Psommophiidae families. In E3S Web of Conferences (Vol. 524, p. 02008). EDP Sciences.
11. Rustamova, R., Mamatsabirov, F., Sulaymanova, S., Rakhmatov, A., Babayev, A., Allenova, I., & Isomiddinova, H. (2024, May). Study on sulfitation of fruits and berries: Methods of sulfitation and desulfitation. In E3S Web of Conferences (Vol. 497, p. 03020). EDP Sciences.
12. Barziyev, O. H. (2018). ANALYSES OF UZBEK POETRY AND TURKISH LITERATURE, IT'S FREEDOM AND NATIONALITY AT THE SECOND PART OF XIXTH CENTURY AND AT THE BEGINNING OF THE XXTH CENTURY. Theoretical & Applied Science, (7), 48-51.
13. Barziev, O. (2021). LYRICAL INTERPRETATION OF" I" IN THE POETRY OF ANBAR OTIN, DILSHODI BARNO AND SAMAR BONU. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES, 2(06), 61-66.
14. Рузиева Дилноза Абдусаматовна (2021). ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КОМПЛЕКСНОГО ПОДХОДА БЕРЕЖЛИВОГО УПРАВЛЕНИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ . Вестник науки и образования, (15-2 (118)), 12-16.
15. RUZIEVA, D. A. MODERN SCIENCE AND INNOVATIONS. MODERN SCIENCE, (1), 214-218.